

Wetenschapper vindt

'De oorlogs-tribunalen zijn in zichzelf gekeerd, overtuigd van het eigen gelijk'

'Niemand maakt zich druk over omdraaiing van de bewijslast van aanklager naar verdediging, bij de voorlopige hechtenis'

Foto's: Emilie Hudig

Leon Heuts
journalist

'Het is opgelost', zegt hoogleraar internationaal strafrecht Göran Sluiter niet zonder ironie. In de oratie die hij eind juni aan de Universiteit van Amsterdam uitsprak stuurde Sluiter nog aan op een *clash* met het Joegoslavië-tribunaal; het tribunaal zou een 'censuur-eenheid' hebben. Sluiter kwam tot deze constatering nadat hij, samen met tribunaalmedewerker Alexander Zahar, een 'kri-

tisch-opbouwend' manuscript had geschreven over het functioneren van het tribunaal, en deze ter autorisatie had voorgelegd aan de griffie van het hof.

Sluiter, desgevraagd: 'We ontvingen het manuscript retour, met de eis om 166 correcties door te voeren. Die correcties waren met *highlights* in de tekst aangegeven, zonder nadere uitleg. Dat noem ik elimineren van kritiek'. Sluiter begon een '*mobilisation of shame*', waarna het tribunaal deels inbond; het boek *International Criminal Law - A Critical Introduction* wordt deze maand uitgegeven bij Oxford Press. Toch kan de concessie niet

toedekken dat medeauteur Zahar een officiële reprimande kreeg en werd gepasseerd voor een promotie. Sluiter: 'Zahar gaat binnenkort in Australië aan het werk. Zo'n gebeurtenis ontnam hem de lust nog veel langer bij het tribunaal te werken'.

Volgens Sluiter typeert de gebeurtenis de cultuur rond tribunalen. Die is in 'zichzelf gekeerd, overtuigd van het eigen gelijk'. Terwijl een jonge generatie academici uitermate kritisch is over het opereren van de oorlogs-tribunalen én het permanente Internationaal Strafhof, dat dit jaar met de zaak tegen de

Congolese militieleider Thomas Lubanga écht van start gaat. Kritiek die niet mals is; Sluiter stelt bijvoorbeeld dat mede door de gebrekkige ontwikkeling van het strafprocesrecht fundamentele mensenrechten worden geschonden. Omdat er volgens hem niet éénduidig een nationaal rechtsstelsel, dat zichzelf heeft bewezen, als model wordt gekozen, maar ‘compulsief’ wordt gezocht naar een consensus van verschillende rechtssystemen, komt een effectieve en eerlijke rechtspleging in het gedrang. Ook de positie van advocaten is nog altijd beroerd.

Maar voordat Sluiter dat verder toelicht, wil hij één ding duidelijk stellen: deze kritiek hoort bij de volwassenwording van het internationale strafrecht, en niet met het dood verklaren ervan. ‘Internationaal strafrecht beoogt het straffeloos weggelaten met grove mensenrechtenschendingen tegen te gaan. En dat is een nobel doel. De *rule of law* geldt voor iedereen, ook voor Milošević. Maar de paradox wil dat juist deze strijd tegen mensenrechtenschendingen precies leidt tot het schenden ervan. Dat is het *white knight-syndrome*. De gedachte “wij zijn met zoiets goeds bezig. Dus niet zeuren.” Er is geen behoefte aan azijnpijssers. Dus maakt niemand zich

druk over bijvoorbeeld ellenlange voorarresten. Of omdraaiing van de bewijslast van aanklager naar verdediging met betrekking tot de voorlopige hechtenis. Het is opmerkelijk dat zelfs NGO’s als Amnesty International hierover zwijgen. Blijkbaar geldt daar ook dat het nobele doel de troebele praktijk moet toedekken. Sterker nog: mede door de lobby van mensenrechtenorganisaties neigt men er naar om slachtoffers deel te maken van strafzaken bij het Internationaal Strafhof. Ook dat klinkt weer heel nobel – maar men denkt niet na over de gevolgen voor het strafproces.. Zoals een Britse collega opmerkt: “It is difficult enough without them.” De gevolgen voor het strafproces laten zich raden: onacceptabel lange vrijheidsberoving nog voor er vonnis is gesproken. Nederland, waar het Internationaal Strafhof immers is gevestigd, zou zich daar veel strenger over moeten uitlaten. Art. 5 EVRM, dat handelt over vrijheidsberoving, is in het geding. Maar ook in het nieuwe zetelverdrag dat de Nederlandse regering onlangs sloot met het hof, is dat onvoldoende gebeurd.’

Op eigen houtje

In dat zetelverdrag is de positie van advocaten verbeterd, maar volgens Sluiter

nog altijd onvoldoende. Sluiter: ‘Vooral over de immuniteit van advocaten maak ik me nog steeds grote zorgen. Er is geen overtuigende internationale Orde van Advocaten, noch een goed functionerend tuchtrecht. Dat heeft gevolgen voor de kwaliteit van de advocaten, die af en toe – lang niet altijd – erbarmelijk is. Volgens het recht van het ICC heeft het nationale tuchtrecht voorrang voor advocaten, dus voor een Nederlandse advocaat geldt als eerste het Nederlandse tuchtrecht. Die kant moeten we niet op. Advocaten moeten niet naast internationale advocaten ook nog Britse of Nederlandse advocaten zijn. Waar dat toe leidt, blijkt wel uit het begin van het proces tegen Charles Taylor, toen Taylor zijn advocaat Karim Khan ontsloeg. De rechter droeg hem op om te blijven, maar Khan pakte zijn spullen en vertrok – mede omdat hij anders problemen zou krijgen met de Engelse Orde, die stelt dat een verdachte het recht heeft zijn advocaat te ontslaan. Wat zou er mooier zijn geweest dan dat de rechter op dat moment had gezegd: “Met het nationale recht hebben we niets te maken. Dit is een internationaal proces”.

De positie van advocaten in het internationale strafrecht is hoe dan ook niet goed. Het beginsel tussen *equality of arms* tussen verdediging en aanklagers is bij internationale straftribunalen ver te zoeken. De verdediging wordt namelijk niet als orgaan van het tribunaal aangemerkt, waardoor advocaten meteen al op een enorme achterstand worden gezet. In tegenstelling tot de aanklager, die gesteund wordt door een internationale organisatie en alleen daarom al toegang kan krijgen tot – bijvoorbeeld – nationale archieven, moet de verdediging op eigen houtje ontlastend bewijs bij elkaar scharrelen.’

Waarom, ondanks de gebrekkige rechtsgang en de slechte positie van advocaten, toch internationaal strafrecht? Sluiter: ‘Ik onderschrijf – ondanks al mijn kritiek – de woorden van hoogleraar mensenrechten Theo van Boven. Je hebt in deze wereld nog steeds meer kans gearresteerd te worden als je een brood hebt gestolen, dan als je genocide hebt gepleegd. Dat kan niet.’